การปรับปรุงหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยผ่านวงจร PDCA เพื่อส่งเสริมสมรรถนะนักศึกษา และเสริมสร้างความยั่งยืนของมรดกนาฏศิลป์ไทยภายใต้พลวัตของสังคมยุคใหม่

IMPROVING THAI DANCE HERITAGE CURRICULUM USING THE PDCA CYCLE TO ENHANCE LEARNER COMPETENCIES AND PROMOTE THE SUSTAINABILITY OFTHAI DANCE HERITAGE IN THE DYNAMICS OF MODERN SOCIETY

นิสากร บุญเลิศ[1*] และ รัสวรรณ อดิศัยภารดี[2]
[1, 2]สาขาวิชานาฏกรรมไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Nisakorn Boonlert[1*] and Rassawan Adisaiparadee[2]
[1, 2]Thai Drama Program Ramkhamhaeng University

[*]E-mail: Nisakorn545@gmail.com

Received: 2025-11-03
Revised: 2026-09-21
Accepted: 2026-09-22

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ 5 ประการ ได้แก่ 1) วิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตร ปัญหาและข้อจำกัดของหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยในระดับอุดมศึกษา โดยสังเคราะห์จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ได้แก่ หลักสูตร งานวิจัย บทความวิชาการ และนโยบายที่เกี่ยวข้อง 2) วิเคราะห์ผลกระทบของบริบทสังคมยุคใหม่ต่อการเรียนรู้และการสืบสานนาฏศิลป์ไทย 3) สร้างสมรรถนะของนักศึกษาและรักษาความยั่งยืนของมรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการวงจร PDCA (Plan-Do-Check-Act) 4) เชื่อมโยงการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยกับแนวคิดสมรรถนะนักศึกษา (Competency-Based Education: CBE) และความยั่งยืนทางวัฒนธรรม (Cultural Sustainability: CS) และ 5) นำเสนอกรอบแนวคิดหรือโมเดลเชิงกลยุทธ์ในการปรับปรุงหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยที่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริง

ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้พบว่า หลักสูตรนาฏศิลป์ไทยในระดับอุดมศึกษาบางส่วนยังคงมีช่องว่างในการบูรณาการศาสตร์อื่น ๆ แม้บางสถาบันจะเริ่มใช้เทคโนโลยีและเศรษฐกิจสร้างสรรค์แล้วก็ตาม บทความนี้ไม่ได้มุ่งสรุปว่าหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยทั้งหมดยังคงล้าหลัง หากแต่ต้องการเสนอกรอบแนวทางที่จะช่วยให้หลักสูตรที่มีอยู่สามารถพัฒนาได้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ข้อเสนอแนะในการนำโมเดลไปประยุกต์ใช้ในสถาบันการศึกษา การพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลและแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์มาสนับสนุนการเรียนรู้ รวมทั้งการผลักดันเชิงนโยบายเพื่อสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: นาฏศิลป์ไทย, การพัฒนาหลักสูตร, วงจร PDCA, สมรรถนะนักศึกษา, ความยั่งยืนทางวัฒนธรรม

ABSTRACT

This academic article aims to achieve five objectives: 1) analyze the curriculum structure, problems, and limitations of Thai performing arts curricula at the tertiary level through a synthesis of diverse sources including curricula, research studies, academic articles, and related policies; 2) analyze the impact of modern social contexts on learning and preserving Thai performing arts; 3) build learner competencies and maintain cultural heritage sustainability through the PDCA (Plan-Do-Check-Act) cycle; 4) connect Thai performing arts curriculum development with Competency-Based Education (CBE) and Cultural Sustainability (CS) concepts; and 5) present a conceptual framework or strategic model for improving Thai performing arts curricula that can be practically applied.

The synthesis reveals that some Thai performing arts curricula at the tertiary level still have gaps in systematically integrating knowledge from other disciplines. Although some institutions have already begun to utilize technology and the creative economy. This article does not claim that all Thai dance curricula are outdated; rather, it proposes a systematic framework to help existing curricula develop continuously. The recommendations include applying the model in educational institutions, developing teacher capacity, building collaborative networks, integrating digital technology and creative economy concepts into learning, and promoting policy initiatives to support sustainable Thai dance curriculum development.

Keywords: Thai Dance, Curriculum Development, PDCA Cycle, Learner Competencies, Cultural Sustainability

บทนำ

นาฏศิลป์ไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์และภูมิปัญญาของสังคมไทยมาอย่างยาวนาน แต่ในยุคโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มรดกทางวัฒนธรรมประเภทนี้กำลังเผชิญกับความท้าทายในการธำรงรักษาและถ่ายทอดคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมไปสู่คนรุ่นใหม่ (Department of Cultural Promotion, 2023) การเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี ไม่เพียงแต่ได้เปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนรู้ของนักศึกษาเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อทิศทางของการศึกษานาฏศิลป์ทั้งระบบอีกด้วย (Office of the Education Council, 2019) ในยุคที่สังคมโลกเป็นเช่นนี้ได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการดำรงอยู่และการสืบทอดนาฏศิลป์ไทย การเรียนการสอนนาฏศิลป์ในปัจจุบันจึงต้องเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น การขาดความน่าสนใจในหมู่เยาวชน การไม่ตอบสนองต่อความต้องการของนักศึกษาในยุคดิจิทัล และการขาดความเชื่อมโยงกับบริบทสังคมร่วมสมัย ทั้งยังพบช่องว่างสำคัญในการบูรณาการศาสตร์อื่น ๆ ให้เข้ากับรากฐานวัฒนธรรมไทยอย่างสมดุลและเป็นระบบ (Krueakham, 2020) การขาดกระบวนการปรับปรุงที่ต่อเนื่องตามวงจร PDCA จึงทำให้ยังไม่สอดคล้องเต็มที่กับมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565 ที่มุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ (Outcome-Based Education: OBE) (Imsuwan, 2023; Krippendorff, 2018)

ในส่วนของปัญหาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทย แม้สถาบันการศึกษาหลายแห่งได้มีปรับปรุงให้มีความทันสมัย โดยบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เช่น โครงการ Cyber Subin ที่ผสานนาฏศิลป์ไทย (โขน) กับปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการสร้างการแสดงร่วมสมัย และหลักสูตรที่เน้นการเป็นผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมตามนโยบาย Creative Economy Agency (CEA, 2024-2025) นอกจากนี้ เทรนด์เศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ขยายตัวอย่างต่อเนื่องได้เปิดพื้นที่ใหม่สำหรับนาฏศิลป์ไทย

ในหลายรูปแบบ ได้แก่ 1) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น การแสดงนาฏศิลป์สำหรับโปรแกรมท่องเที่ยว ซอฟต์พาวเวอร์ไทย ซึ่ง CEA ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พ.ศ. 2567–2568 2) การผลิตคอนเทนต์ดิจิทัลบนแพลตฟอร์ม เช่น YouTube, TikTok และ Instagram Reels ที่มีช่องนาฏศิลป์ไทยที่มียอดผู้ติดตามสูงถึงหลักแสนคน สะท้อนให้เห็นว่าศิลปะแขนงนี้ยังสามารถเข้าถึงคนรุ่นใหม่ได้หากนำเสนอในรูปแบบที่เหมาะสม 3) การบำบัดผ่านศิลปะการเคลื่อนไหว (Dance/Movement Therapy) ที่เริ่มได้รับการยอมรับในบริบทสุขภาพจิตและสุขภาวะองค์รวม และ 4) การสร้างสรรค์ผลงานร่วมระหว่างมนุษย์กับเทคโนโลยี เช่น โครงการ Cyber Subin ที่ผสานนาฏศิลป์ไทยเข้ากับปัญญาประดิษฐ์ในรูปแบบ human-AI co-dancing ดังนั้น หลักสูตรที่ตอบรับเทรนด์เหล่านี้ได้อย่างเป็นระบบจึงมีศักยภาพในการสร้างบัณฑิตที่พร้อมต่อตลาดอาชีพในยุคสร้างสรรค์ (Phothiwetchakun, 2020; UNESCO, 2024)

อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่ง ในการศึกษานี้ ผู้เขียนได้ทบทวนและสังเคราะห์หลักสูตรนาฏศิลป์ไทยในระดับอุดมศึกษา จำนวน 5 หลักสูตร ได้แก่ 1) สาขาวิชานาฏกรรมไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2) สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 3) สาขาวิชานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา 4) สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และ 5) สาขาวิชานาฏศิลป์และการละคร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกจากความหลากหลายของประเภทสถาบัน ได้แก่ มหาวิทยาลัยรัฐ มหาวิทยาลัยราชภัฏ และสถาบันเฉพาะทาง รวมถึงความพร้อมของเอกสารหลักสูตรที่เผยแพร่สาธารณะในช่วง พ.ศ. 2563–2566 ทั้งนี้ ผลการสังเคราะห์ที่นำเสนอในบทความนี้สะท้อนสภาพของหลักสูตรที่ศึกษา และไม่มีเจตนาสรุปเป็นข้อยุติสำหรับหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยทุกสถาบันในประเทศ (Soini & Birkeland, 2014; Bay-Cheng, 2015)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เชิงลึกถึงโครงสร้างหลักสูตรนาฏศิลป์ไทย ผลกระทบของบริบทสังคมยุคใหม่ สังเคราะห์แนวคิด CBE และ CS กับวงจร PDCA และนำเสนอโมเดลเชิงกลยุทธ์ที่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในสถาบันการศึกษา โดยมาจากการสังเคราะห์แนวคิด (Conceptual Synthesis) จากแหล่งข้อมูลหลากหลาย เพื่อตอบสนองต่อโจทย์ดังกล่าว บทความนี้จึงนำเสนอกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่บูรณาการองค์ความรู้จาก 3 แนวคิดหลัก อันได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรเชิงสมรรถนะ (CBE) แนวคิดความยั่งยืนทางวัฒนธรรม (CS) และวงจรการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (PDCA) โดยมีเหตุผลในการเลือกใช้ทั้ง 3 แนวคิดนี้ร่วมกันคือ CBE ช่วยกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่วัดผลได้ CS ช่วยรักษาคุณค่าเชิงวัฒนธรรมในระยะยาว ในขณะที่ PDCA สร้างกลไกการปรับปรุงที่เป็นระบบและต่อเนื่อง กรอบแนวคิดแต่ละประการจะได้รับการอธิบายอย่างละเอียดในหัวข้อถัดไป ก่อนที่จะนำมาบูรณาการเป็น “โมเดล PDCA-CBE-CS” สำหรับการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยโดยเฉพาะ

กรอบในการวิเคราะห์

การศึกษานี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดหลัก 3 ประการ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรเชิงกลยุทธ์จากฐานสมรรถนะ (CBE), แนวคิดความยั่งยืนทางวัฒนธรรม (Cultural Sustainability: CS) และวงจร PDCA ซึ่งถูกบูรณาการเป็น “โมเดล PDCA-CBE-CS” โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรเชิงกลยุทธ์ (Strategic Curriculum Development) จากฐานสมรรถนะ (CBE)

การพัฒนาหลักสูตรเชิงกลยุทธ์เป็นการมองการพัฒนาหลักสูตรในภาพรวม โดยคำนึงถึงวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายระยะยาวของสถาบันการศึกษา และประเทศชาติ รวมถึงการตอบสนองต่อบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก เน้นการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันและเตรียมความพร้อมของนักศึกษาสำหรับอนาคต (Ornstein & Hunkins, 2017)

นักศึกษานาฏศิลป์ไทยต้องมีสมรรถนะหลัก 4 ด้าน ได้แก่ Technical Competence, Creative Competence, Social Competence และ Cultural Competence (Risner, 2010) โดยเพิ่มสมรรถนะด้านดิจิทัลและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ตาม CEA 2025 เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้ (Ornstein & Hunkins, 2017)

กระบวนการนี้ครอบคลุมตั้งแต่การวิเคราะห์ความต้องการ การกำหนดวัตถุประสงค์ การเลือกและจัดระบบเนื้อหาสาระ การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน การเลือกใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล ในศตวรรษที่ 21 แนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรมุ่งเน้นไปที่การสร้างหลักสูตรที่ยืดหยุ่น ตอบสนองต่อความแตกต่างของนักศึกษา ส่งเสริมทักษะที่จำเป็นสำหรับอนาคต (Fullan & Langworthy, 2014) สำหรับหลักสูตรด้านศิลปะ การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องคำนึงถึงทั้งการพัฒนาทักษะปฏิบัติ (studio practice) ความรู้ทางทฤษฎี (theoretical knowledge) และความสามารถในการคิดเชิงวิพากษ์ (critical thinking) (Eisner, 2002; Barton & Baguley, 2017)

Moen & Norman (2009) ได้กำหนด Competency Model ที่แบ่งสมรรถนะออกเป็น 5 ระดับ ประกอบด้วย Knowledge, Skills, Self-Concept, Traits และ Motives ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยได้อย่างเป็นระบบ และการศึกษาของ Risner (2010) เกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะในศิลปะการแสดงชี้ให้เห็นว่า นักศึกษานาฏศิลป์ต้องมีสมรรถนะหลัก 4 ด้าน ประกอบด้วย สมรรถนะทางเทคนิค (Technical Competence) สมรรถนะทางความคิดสร้างสรรค์ (Creative Competence) สมรรถนะทางสังคม (Social Competence) และสมรรถนะทางวัฒนธรรม (Cultural Competence) รวมทั้งการมุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ที่สามารถวัดผลได้ จากความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และเจตคติในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ แทนที่จะเน้นเพียงการจดจำเนื้อหา (Tucker, 2017) การนำ CBE มาใช้ในนาฏศิลป์ไทยจะช่วยให้ไม่เพียงแต่รำได้สวยงาม แต่ยังเข้าใจแก่นแท้ของศิลปะได้อย่างสร้างสรรค์ และประยุกต์ใช้ในบริบทที่หลากหลาย (Biggs & Tang, 2011)

โดยสรุปการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยเชิงกลยุทธ์โดยใช้แนวคิด CBE มุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ที่วัดได้จริงผ่านการผสมผสานความรู้ ทักษะ และเจตคติ โดยนักศึกษาต้องพัฒนาสมรรถนะหลัก 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเทคนิค ความคิดสร้างสรรค์ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถนำนาฏศิลป์ไปประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทที่หลากหลาย ไม่ใช่เพียงแค่รำได้สวยงามเท่านั้น การประเมินผลต้องสอดคล้องกับสมรรถนะเหล่านี้และสะท้อนสภาพความเป็นจริง ครอบคลุมทั้งการสร้างสรรค์ผลงาน การวิจารณ์ศิลปะ การจัดการโครงการ และการเป็นผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม

2. แนวคิดความยั่งยืนทางวัฒนธรรม (Cultural Sustainability)

แนวคิดความยั่งยืนทางวัฒนธรรม (Cultural Sustainability: CS) เป็นกรอบแนวคิดที่เน้นการธำรงรักษาและพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมให้สามารถอยู่รอดและเจริญเติบโตได้ ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคม การเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทยจึงควรหลอมรวมการสืบทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมกับนวัตกรรมทางศิลปะ การปรับหลักสูตรต้องไม่เพียงเน้นการอนุรักษ์เท่านั้น แต่ควรเปิดพื้นที่ให้นักศึกษามีบทบาทในการสร้างสรรค์ และต่อยอดนาฏศิลป์ไทยในบริบทใหม่ Cultural sustainability ทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้มรดกไทยนั้นสามารถดำรงอยู่ได้ในระยะยาวและปรับตัวเข้ากับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างเหมาะสม การบูรณาการแนวคิดนี้ให้เข้ากับหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยจะช่วยให้ศิลปะแขนงนี้ยังคงมีชีวิตชีวาและมีความหมายต่อคนรุ่นใหม่ได้ (Bennett, 2018; Purnomo, 2017)

McCarthy (2011) อธิบายว่า Cultural Sustainability มี 3 มิติหลัก ประกอบด้วย การรักษาคุณค่าเดิม (Preservation of Original Values) การสร้างความเกี่ยวข้องกับปัจจุบัน (Contemporary Relevance) และการส่งต่อให้อนาคต (Intergenerational Transmission) ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทย Scott & Marshall (Eds.) (2009) ได้พัฒนาแนวคิด Living Heritage ที่เน้นการทำให้มรดกทางวัฒนธรรมมีชีวิตชีวา

และเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของผู้คนในปัจจุบัน โดยเฉพาะผ่านการศึกษาและกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างประสบการณ์ที่มีความหมาย (Kassing & Jay, 2023)

โดยสรุปความยั่งยืนทางวัฒนธรรม (Cultural Sustainability) เป็นแนวคิดที่เน้นการธำรงรักษาและพัฒนามรดกวัฒนธรรมให้อยู่รอดและเจริญเติบโตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคม หลักการสำคัญไม่ได้หมายถึงการรักษามรดกไทยให้อยู่ในสภาพเดิมทุกประการ แต่เป็นการส่งเสริมให้ปรับตัวเข้ากับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม โดยยังคงคุณค่าและอัตลักษณ์เดิมไว้ สำหรับนาฏศิลป์ไทย การเรียนการสอนควรหลอมรวมการสืบทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมกับนวัตกรรมทางศิลปะ เปิดพื้นที่ให้นักศึกษามีบทบาทในการ สร้างสรรค์ และต่อยอดนาฏศิลป์ไทยในบริบทใหม่ สำหรับ 3 มิติหลักของ Cultural Sustainability ประกอบด้วย การรักษาคุณค่าเดิม (Preservation of Original Values) การสร้างความเกี่ยวข้องกับปัจจุบัน (Contemporary Relevance) และการส่งต่อให้อนาคต (Intergenerational Transmission) ส่วนแนวคิด Living Heritage จะเน้นการทำให้มรดกทางวัฒนธรรมมีชีวิตชีวาและเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของผู้คนในปัจจุบัน ผ่านการศึกษาและกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างประสบการณ์ที่มีความหมาย

3. วงจร PDCA (Plan-Do-Check-Act)

วงจร PDCA หรือ Deming Cycle เป็นเครื่องมือบริหารจัดการคุณภาพที่ใช้สำหรับการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (continuous improvement) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ Plan (วางแผน) การกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์และวางแผนการดำเนินงาน Do (ลงมือทำ) คือการดำเนินการตามแผนที่วางไว้ Check (ตรวจสอบ) คือการประเมินผลการดำเนินงาน เปรียบเทียบกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ และระบุปัญหา Act การสรุปผลการประเมินและจัดทำรายงานเสนอผู้บริหารและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทบทวนและปรับปรุงหลักสูตร เช่น สมรรถนะด้านเทคโนโลยี การใช้ AR/VR ในการฝึกซ้อม หรือเพิ่มเนื้อหาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ หากการเปลี่ยนแปลงมีนัยสำคัญ ให้เริ่มวงจร PDCA รอบใหม่ (Re-Plan) พัฒนานวัตกรรมและแนวปฏิบัติที่ดี เช่น นำรูปแบบ human-AI co-dancing จากโครงการ Cyber Subin มาปรับใช้ในรายวิชาสร้างสรรค์หรือพัฒนาโครงการนักศึกษาสร้างคอนเทนต์นาฏศิลป์สำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เผยแพร่ผลการดำเนินงานและองค์ความรู้ผ่านการประชุมวิชาการ วารสาร และชุมชนศิลปิน รวมทั้งวางแผนการพัฒนาหลักสูตรในรอบต่อไป โดยกำหนด KPIs ใหม่ เช่น อัตราการจ้างงานบัณฑิตในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ความพึงพอใจของชุมชน และระดับการสืบสานมรดกวัฒนธรรม (Deming, 1986)

วงจร PDCA จะมีความยืดหยุ่นและสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาหลักสูตรได้โดย Deming (1986) อธิบายว่า วงจร PDCA เป็นกระบวนการที่ช่วยให้สามารถปรับปรุงประสิทธิภาพและคุณภาพของงานได้อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในบริบทของการศึกษา การประยุกต์ใช้วงจร PDCA สามารถช่วยในการพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น Moen และ Norman (2009) ได้พัฒนาแนวคิดการใช้วงจร PDCA ในการปรับปรุงหลักสูตรที่เน้นการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของการศึกษาเชิงสมรรถนะที่เน้นการพัฒนาทักษะและความสามารถของนักศึกษาอย่างครบถ้วน (Haramoto & Yoshida, 2018)

กรอบแนวคิดทั้งสามนี้จะถูกบูรณาการเข้าใน “โมเดล PDCA-CBE-CS” ซึ่งเป็นกรอบที่สนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยให้สามารถตอบโจทย์ทั้งด้านการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการธำรงอยู่ทางมรดกวัฒนธรรมของชาติไทย การประยุกต์ใช้ PDCA ในการพัฒนาหลักสูตรจะช่วยให้เกิดกระบวนการที่เป็นระบบ มีการทบทวนและปรับปรุงหลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ ทำให้หลักสูตรมีความทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

สรุปผล ข้อเสนอเชิงกลยุทธ์และโมเดลการปรับปรุงหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยผ่านวงจร PDCA

จากผลการวิเคราะห์และการสังเคราะห์องค์ความรู้ ผู้เขียนขอเสนอ “โมเดล PDCA-CBE-CS เพื่อการปรับปรุงหลักสูตรนาฏศิลป์ไทย” (PDCA-CBE-CS Model for Contemporary Thai Dance Curriculum Improvement) ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการที่ผสานวงจร PDCA แนวคิดการศึกษาฐานสมรรถนะ (CBE) และแนวคิดความยั่งยืนทางวัฒนธรรม (CS) เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยให้มีคุณภาพ ตอบสนองต่อความต้องการของนักศึกษา สังคม และส่งเสริมมรดกวัฒนธรรมทางด้านนาฏศิลป์ไทย

1. หลักการพื้นฐานของโมเดล

โมเดลนี้ตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐาน 7 ประการ ได้แก่ 1) การเน้นนักศึกษาเป็นศูนย์กลาง (Learner-centered) 2) การขับเคลื่อนด้วยสมรรถนะ (Competency-driven) 3) การตอบสนองทางวัฒนธรรม (Culturally responsive) 4) การบูรณาการ (Integrative) 5) การปรับตัวและยืดหยุ่น (Adaptive and flexible) 6) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder involvement) และ 7) การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Continuous improvement) ผ่านกระบวนการ PDCA

2. กระบวนการ PDCA บูรณาการ CBE และ CS

ขั้นที่ 1 Plan (การวางแผนหลักสูตร)

ขั้นตอนนี้เป็นการวางรากฐานของหลักสูตร ประกอบด้วย P1 วิเคราะห์ความต้องการและบริบท P2 กำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ และวัตถุประสงค์ P3 พัฒนากรอบสมรรถนะและผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง (Expected Learning Outcomes: ELOs) ที่สามารถวัดได้ P4 ออกแบบโครงสร้างหลักสูตรและประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย P5 การวางแผนจัดการเรียนการสอนและสื่อดิจิทัล P6 ออกแบบระบบการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง P7 วางแผนการพัฒนาบุคลากร และ P8 กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ (KPIs)

ขั้นที่ 2 Do (การนำหลักสูตรไปใช้)

ประกอบด้วย D1 พัฒนาและจัดเตรียมสื่อและแหล่งเรียนรู้ D2 ดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามแผน D3 จัดกิจกรรมส่งเสริมสมรรถนะ เช่น Workshop การเชิญวิทยากรจากภาคอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และการเข้าร่วมเทศกาลศิลปะ และ D4 สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับศิลปิน ชุมชน และภาคอุตสาหกรรม เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ฝึกประสบการณ์จริง

ขั้นที่ 3 Check (การตรวจสอบและประเมินผลหลักสูตร)

ประกอบด้วย C1 รวบรวมข้อมูลผลการเรียนรู้ของนักศึกษา C2 ประเมินความพึงพอใจและรวบรวมข้อเสนอแนะจากนักศึกษา ผู้สอน ศิษย์เก่า และผู้ใช้บัณฑิต C3 ติดตามและประเมินผลเทียบกับ KPIs C4 วิเคราะห์จุดแข็ง จุดที่ควรปรับปรุง โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) และ C5 ประเมินผลกระทบต่อความยั่งยืนทางวัฒนธรรม

ขั้นที่ 4 Act (การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร)

ขั้นที่ 4 Act เป็นขั้นตอนที่แปลงผลการตรวจสอบให้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืน โดยมีกระบวนการดังต่อไปนี้

A1 สรุปผลการประเมินและจัดทำรายงาน (Summarize & Report) จัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงานหลักสูตรในรอบที่ผ่านมา พร้อมข้อเสนอแนะเชิงระบบ เสนอต่อคณะกรรมการหลักสูตร ผู้บริหารสถาบัน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง โดยรายงานควรระบุจุดแข็งที่ควรรักษา จุดที่ต้องปรับปรุง โอกาสพัฒนา และอุปสรรคที่พบ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้บริหารมีข้อมูลเพียงพอในการตัดสินใจสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

A2 ทบทวนและปรับปรุงหลักสูตร (Review & Revise) นำข้อค้นพบจากขั้น Check มาพิจารณาปรับองค์ประกอบหลักสูตร ได้แก่ การปรับปรุงรายวิชา การเพิ่มหรือลดชั่วโมงกิจกรรม การปรับวิธีการสอนให้เหมาะสมกับสมรรถนะที่ยังขาดอยู่ ตัวอย่างที่ชัดเจน เช่น หากพบว่านักศึกษามีสมรรถนะด้านดิจิทัลต่ำกว่าเกณฑ์ อาจปรับหลักสูตรโดยเพิ่มรายวิชา “นาฏศิลป์และสื่อดิจิทัล” ที่บูรณาการการใช้ AR/VR ในการฝึกซ้อม หรือบรรจุเนื้อหาเศรษฐกิจสร้างสรรค์เข้าในรายวิชาการสร้างสรรค์ผลงาน หากการเปลี่ยนแปลงที่จำเป็นมีขนาดใหญ่และส่งผลต่อโครงสร้างหลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญ ให้ถือว่าสิ้นสุดวงจร PDCA รอบปัจจุบัน และเริ่มต้นกระบวนการ Re-Plan ในรอบถัดไปทันที เพื่อให้วงจรดำเนินต่อเนื่องอย่างไม่ขาดช่วง

A3 พัฒนานวัตกรรมและแนวปฏิบัติที่ดี (Innovate & Share Best Practices) ส่งเสริมให้คณาจารย์ทำวิจัยในชั้นเรียน (Action Research) จากประสบการณ์การสอนจริง เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อวงการนาฏศิลป์ศึกษา ตัวอย่างเช่น การทดลองนำรูปแบบ human-AI co-dancing จากโครงการ Cyber Subin มาปรับใช้ในรายวิชาสร้างสรรค์ หรือการพัฒนาโครงการที่ให้นักศึกษาผลิตคอนเทนต์นาฏศิลป์สำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และนำเสนอผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล

A4 เผยแพร่องค์ความรู้สู่วงวิชาการและชุมชน (Disseminate Knowledge) นำเสนอผลการดำเนินงานและนวัตกรรมที่เกิดขึ้นผ่านการประชุมวิชาการ วารสารที่มีผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง และชุมชนศิลปิน เพื่อยกระดับมาตรฐานการศึกษาด้านนาฏศิลป์ไทยในภาพรวม รวมทั้งสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสถาบัน

A5 วางแผนการพัฒนาหลักสูตรในรอบถัดไป (Plan for Next Cycle) กำหนด KPIs ชุดใหม่สำหรับวงจร PDCA รอบต่อไป โดยพิจารณาจากผลลัพธ์ที่ยังไม่บรรลุเป้าหมายและบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ตัวอย่าง KPIs ที่ควรพิจารณา ได้แก่ อัตราการจ้างงานบัณฑิตในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ภายใน 1 ปีหลังสำเร็จการศึกษา ความพึงพอใจของชุมชนและผู้ชมในการแสดงที่นักศึกษาจัดขึ้น จำนวนผลงานสร้างสรรค์ของนักศึกษาที่ได้รับการเผยแพร่ในระดับชาติหรือนานาชาติ และดัชนีความตระหนักรู้ของนักศึกษาเกี่ยวกับมรดกนาฏศิลป์ไทย การกำหนด KPIs ที่ชัดเจนล่วงหน้าจะทำให้วงจร PDCA รอบถัดไปมีเป้าหมายที่วัดผลได้และนำสู่การพัฒนาที่ต่อเนื่องอย่างแท้จริง

สรุปวงจร: Act → Re-Plan — ขั้น Act ไม่ใช่จุดสิ้นสุด แต่เป็นสะพานเชื่อมไปสู่ขั้น Plan รอบใหม่ เมื่อ A5 เสร็จสมบูรณ์ กระบวนการ Plan ในรอบถัดไปจะเริ่มต้นโดยมีฐานข้อมูลที่แน่นขึ้น สมรรถนะที่ชัดเจนขึ้น และ KPIs ที่ปรับให้ทันสมัยกว่าเดิม ทำให้หลักสูตรพัฒนาได้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่องในระยะยาว

3. ผลลัพธ์และผลกระทบ

ผลลัพธ์โดยตรง (Outputs) ได้แก่ หลักสูตรนาฏศิลป์ไทยที่มีคุณภาพ ทันสมัย และนักศึกษาที่มีสมรรถนะครบถ้วน พร้อมสำหรับการประกอบอาชีพและการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยผลกระทบ (Outcomes/Impacts) จะแบ่งได้เป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับนักศึกษา สามารถสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ที่มีคุณภาพ ประยุกต์ใช้ในอาชีพที่หลากหลายในบริบทเศรษฐกิจสร้างสรรค์ 2) ระดับสถาบัน มีหลักสูตรที่เป็นเลิศ เป็นที่ยอมรับ และผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพสูง และ 3) ระดับสังคมและวัฒนธรรม เกิดการสืบสาน ต่อยอด และสร้างสรรค์มรดกนาฏศิลป์ไทยอย่างยั่งยืน

4. กลยุทธ์ที่สนับสนุนการขับเคลื่อนโมเดล

กลยุทธ์สนับสนุน 6 ประการ ได้แก่ 1) การพัฒนาศักยภาพคณาจารย์อย่างต่อเนื่อง ด้านเนื้อหา แนวทาง CBE และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 2) การสร้างวัฒนธรรมองค์การที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง 3) การจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอ 4) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับศิลปิน ชุมชน สถาบันการศึกษา และอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ 5) การนำเทคโนโลยีดิจิทัล

มาใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้และการเผยแพร่นาฏศิลป์ไทย และ 6) การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิเคราะห์และการสังเคราะห์องค์ความรู้ ผู้เขียนขอเสนอ “โมเดล PDCA-CBE-CS เพื่อการปรับปรุงหลักสูตรนาฏศิลป์ไทย” (PDCA-CBE-CS Model for Contemporary Thai Dance Curriculum Improvement) ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการเข้ากับวงจร PDCA, แนวคิดการศึกษาฐานสมรรถนะ (CBE), และแนวคิดความยั่งยืนทางวัฒนธรรม (Cultural Sustainability) เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยให้มีคุณภาพตอบสนองต่อความต้องการของนักศึกษา สังคม และส่งเสริมมรดกวัฒนธรรมทางด้านนาฏศิลป์ไทย โดยมีแนวทางในการปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. หลักการพื้นฐานของโมเดล (Underlying Principles of the Model)

โมเดลนี้ตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐาน 7 ประการ ดังต่อไปนี้

1. การเน้นนักศึกษาเป็นศูนย์กลาง (Learner-centered) โดยออกแบบหลักสูตรและประสบการณ์การเรียนรู้โดยคำนึงถึงความต้องการ ความสนใจ และศักยภาพของนักศึกษาเป็นสำคัญ

2. การขับเคลื่อนด้วยสมรรถนะ (Competency-driven) โดยมุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นและชัดเจนสำหรับนักศึกษา เพื่อให้สามารถนำความรู้และทักษะไปประยุกต์ใช้ได้จริง

3. การตอบสนองทางวัฒนธรรม (Culturally responsive) โดยให้ความสำคัญกับการบูรณาการมรดกทางวัฒนธรรมไทยเข้ากับการเรียนรู้ และส่งเสริมความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม

4. การบูรณาการ (Integrative) โดยเชื่อมโยงองค์ความรู้จากนาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์สากลและศาสตร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการบูรณาการทฤษฎีเข้ากับการปฏิบัติ

5. การปรับตัวและยืดหยุ่น (Adaptive and flexible) โดยหลักสูตรต้องมีความสามารถในการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับพลวัตของสังคมและความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไป

6. การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder involvement) โดยเปิดโอกาสให้นักศึกษา ผู้สอน ชุมชน และผู้ประกอบการ เข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบ พัฒนา และประเมินหลักสูตร

7. การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Continuous improvement) โดยใช้กระบวนการ PDCA เพื่อทบทวนและปรับปรุงหลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเสริมสร้างคุณภาพอย่างไม่หยุดยั้ง

2. องค์ประกอบของโมเดล “PDCA-CBE-CS Model for Contemporary Thai Dance Curriculum”

โมเดลนี้ประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า (Inputs) กระบวนการ (Process) ตามวงจร PDCA ซึ่งบูรณาการ CBE และ CS และผลลัพธ์/ผลกระทบ (Outputs/Outcomes/Impacts) ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยนำเข้า (Inputs) ได้แก่

1.1 ความต้องการของนักศึกษาและสังคม ผลการวิเคราะห์ความสนใจของนักศึกษายุคใหม่ ความคาดหวังของสังคม และความต้องการของตลาดแรงงานสำหรับผู้สำเร็จการศึกษาด้านนาฏศิลป์

1.2 องค์ความรู้และแก่นของนาฏศิลป์ไทย เนื้อหาสาระสำคัญ หลักปรัชญา และประวัติศาสตร์ของนาฏศิลป์ไทย

1.3 กรอบสมรรถนะนักศึกษา (Learner Competency Framework) สมรรถนะหลักและสมรรถนะเฉพาะที่กำหนดขึ้นสำหรับนักศึกษานาฏศิลป์ไทย

1.4 นโยบายการศึกษาและวัฒนธรรม เช่น ทิศทางและนโยบายระดับชาติ ระดับสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการศึกษาศิลปะ และการส่งเสริมวัฒนธรรม

1.5 ทรัพยากร ได้แก่ บุคลากร (คณาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญ) งบประมาณ สถานที่ (ห้องปฏิบัติการ) อุปกรณ์สื่อ และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ

2. กระบวนการ (Process) หรือวงจร PDCA ประกอบด้วย

ขั้นที่ 1 Plan (การวางแผนหลักสูตร) ขั้นตอนนี้เป็นการวางรากฐานของหลักสูตร โดยบูรณาการ CBE และ CS เข้ากับการวางแผน โดย

P1 วิเคราะห์ความต้องการและบริบท (Needs Assessment & Contextual Analysis) ทบทวนและวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยนำเข้าทั้งหมดอย่างละเอียด รวมทั้งระบุช่องว่าง (Gaps) ระหว่างสภาพปัจจุบันกับสภาพที่พึงประสงค์ของหลักสูตร

P2 กำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์ของหลักสูตรใหม่ เช่นกำหนดทิศทางและเป้าหมายของหลักสูตรให้ชัดเจน สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของโมเดล

P3 พัฒนากรอบสมรรถนะและผลลัพธ์การเรียนรู้ (Develop Competency Framework & Learning Outcomes) (CBE Focus) กำหนดสมรรถนะหลักและสมรรถนะเฉพาะที่นักศึกษาต้องบรรลุเมื่อสำเร็จการศึกษาและแปลงสมรรถนะเป็นผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง (Expected Learning Outcomes: ELOs) ที่สามารถวัดและประเมินได้ในแต่ละรายวิชาและตลอดหลักสูตร

P4 การออกแบบหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยตามแนวคิด CBE และ CS เน้นโครงสร้างที่ยืดหยุ่น ประกอบด้วยรายวิชาแกน รายวิชาเลือก และกิจกรรมเสริม โดยแต่ละรายวิชามีคำอธิบายที่ระบุผลลัพธ์การเรียนรู้ เนื้อหา และการประเมินผลที่สอดคล้องกับสมรรถนะ พร้อมบูรณาการมรดกนาฏศิลป์ไทยทั้งด้านการอนุรักษ์และการต่อยอดสร้างสรรค์เข้าไปในทุกรายวิชา และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ โครงงาน การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกับชุมชนและการเรียนรู้บูรณาการกับการทำงานจริง P5 วางแผนการจัดการเรียนการสอนและสื่อการเรียนรู้ (Plan Teaching-Learning Strategies & Resources) โดยเลือกวิธีการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) และการพัฒนาสมรรถนะ รวมทั้งวางแผนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย

P6 ออกแบบระบบการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง (Design Authentic Assessment System): (CBE Focus) พัฒนวิธีการประเมินที่หลากหลายเพื่อวัดสมรรถนะของนักศึกษาอย่างรอบด้านและตามสภาพจริง รวมทั้งกำหนดเกณฑ์การประเมิน (Rubrics) ที่ชัดเจน

P7 วางแผนการพัฒนาบุคลากร (Faculty Development Plan) เช่นวางแผนพัฒนาศักยภาพคณาจารย์ให้มีความรู้ความเข้าใจในแนวคิด CBE, CS และทักษะการจัดการเรียนรู้แบบใหม่

P8 กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของหลักสูตร (Key Performance Indicators: KPIs) โดยกำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจนเพื่อใช้ในการติดตามและประเมินผลความสำเร็จของหลักสูตร เช่น อัตราการสำเร็จการศึกษา ความพึงพอใจของนักศึกษา การได้งานทำของบัณฑิต และผลงานสร้างสรรค์ของนักศึกษา

ขั้นที่ 2 Do (การนำหลักสูตรไปใช้) ขั้นตอนนี้คือการดำเนินการตามแผนที่วางไว้โดย

D1 พัฒนาและจัดเตรียมสื่อ วัสดุ และแหล่งเรียนรู้ จัดทำสื่อการสอน คู่มือ เอกสารประกอบและจัดเตรียมห้องปฏิบัติการ อุปกรณ์ ให้พร้อม

D2 ดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามแผน โดยให้คณาจารย์จัดการเรียนการสอนตามคำอธิบายรายวิชาและแผนการสอนที่ออกแบบไว้ ส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการคิดสร้างสรรค์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการทำงานร่วมกัน

D3 จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาสมรรถนะ เช่นจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร Workshop การเชิญวิทยากร การศึกษาดูงาน การเข้าร่วมเทศกาลศิลปะ

D4 สร้างเครือข่ายความร่วมมือ (Build Partnerships) (CS Focus) สร้างความร่วมมือกับศิลปิน ชุมชน องค์การภาครัฐและเอกชน เพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้และประสบการณ์จริงให้แก่นักศึกษา และเพื่อร่วมกันสืบสานมรดกนาฏศิลป์

ขั้นที่ 3 Check (การตรวจสอบและประเมินผลหลักสูตร) ขั้นตอนนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลและประเมินผลการดำเนินงานของหลักสูตรโดย

C1 รวบรวมข้อมูลผลการเรียนรู้ (Collect Learner Performance Data) ประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาตามวิธีการและเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในแต่ละรายวิชาและระดับหลักสูตร ติดตามความก้าวหน้าในการพัฒนาสมรรถนะของนักศึกษา

C2 ประเมินความพึงพอใจและข้อเสนอแนะ (Gather Feedback) สำรวจความพึงพอใจและรวบรวมข้อเสนอแนะจากนักศึกษา ผู้สอน ศิษย์เก่า ผู้ใช้บัณฑิต และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ

C3 ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของหลักสูตรเทียบกับ KPIs (Monitor & Evaluate against KPIs) วิเคราะห์ข้อมูลตัวชี้วัดความสำเร็จของหลักสูตรที่กำหนดไว้

C4 วิเคราะห์จุดแข็ง จุดที่ควรปรับปรุงและอุปสรรค (Analyze Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats - SWOT Analysis) วิเคราะห์ผลการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรคและโอกาสในการพัฒนาหลักสูตร

C5 ประเมินผลกระทบต่อความยั่งยืนทางวัฒนธรรม (Assess Cultural Sustainability Impact): (CS Focus) ประเมินว่าหลักสูตรมีส่วนช่วยในการสร้างความตระหนักรู้ ส่งเสริมการอนุรักษ์ และการต่อยอดมรดกนาฏศิลป์ไทยอย่างไร

ขั้นที่ 4 Act (การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร ขั้นตอนนี้เป็นการนำผลการตรวจสอบมาปรับปรุงการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

A1 สรุปผลการประเมินและจัดทำรายงานเสนอผู้บริหารและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

A2 ทบทวนและปรับปรุงหลักสูตร (Review & Revise Curriculum) เช่น ปรับสมรรถนะด้านเทคโนโลยีให้รวมการใช้ AR/VR ในการฝึกซ้อม หรือเพิ่มเนื้อหาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ หากการเปลี่ยนแปลงมีนัยสำคัญ ให้เริ่มวงจร PDCA รอบใหม่ (Re-Plan)

A3 พัฒนานวัตกรรมและแนวปฏิบัติที่ดี (Develop Innovations & Best Practices) เช่น นำรูปแบบ human-AI co-dancing จากโครงการ Cyber Subin มาปรับใช้ในรายวิชาสร้างสรรค์ หรือพัฒนาโครงการนักศึกษาสร้างคอนเทนต์นาฏศิลป์สำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

A4 เผยแพร่ผลการดำเนินงานและองค์ความรู้ผ่านการประชุมวิชาการ วารสาร และชุมชนศิลปิน

A5 วางแผนการพัฒนาหลักสูตรในรอบต่อไป (Plan for Next Cycle) โดยกำหนด KPIs ใหม่ เช่น อัตราการจ้างงานบัณฑิตในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ความพึงพอใจของชุมชน และระดับการสืบสานมรดกวัฒนธรรม

3. ผลลัพธ์ (Outputs) หลักสูตรนาฏศิลป์ไทยที่ได้รับการปรับปรุง มีคุณภาพ ทันสมัย และสอดคล้องกับมาตรฐานสากล นักศึกษามีสมรรถนะตามที่กำหนด มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ พร้อมสำหรับการประกอบอาชีพและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4. ผลกระทบ (Outcomes/Impacts)

4.1 ระดับนักศึกษาหรือผู้สำเร็จการศึกษาสามารถสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ที่มีคุณภาพ ประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพที่หลากหลาย และเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและวัฒนธรรม

4.2 ระดับสถาบัน โดยสถาบันการศึกษามีหลักสูตรที่เป็นเลิศ เป็นที่ยอมรับ และสามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพสูง

4.3 ระดับสังคมและวัฒนธรรม ทำให้เกิดการสืบสาน ต่อยอด และสร้างสรรค์มรดกนาฏศิลป์ไทยอย่างยั่งยืน นาฏศิลป์ไทยของไทยได้รับการยอมรับและมีบทบาทในเวทีสากลมากขึ้น คุณภาพการศึกษาด้านศิลปะของประเทศได้รับการเสริมสร้าง

3. กลยุทธ์สนับสนุนการขับเคลื่อนโมเดล (Supporting Strategies for Model Implementation) เพื่อให้การนำโมเดล “PDCA-CBE-CS” ไปปฏิบัติประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องมีกลยุทธ์สนับสนุนดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาศักยภาพคณาจารย์อย่างต่อเนื่อง (Continuous Faculty Development) ด้วยการจัดอบรม สัมมนา และสนับสนุนให้คณาจารย์พัฒนาความรู้ความสามารถในด้านเนื้อหานาฏศิลป์ไทย แนวทางการสอนแบบ CBE การบูรณาการเทคโนโลยี และบทความเพื่อพัฒนาการสอน

2. การสร้างวัฒนธรรมองค์การที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา (Fostering a Supportive Organizational Culture) โดยผู้บริหารต้องให้การสนับสนุน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

3. การจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอและเหมาะสม (Adequate Resource Allocation) ด้วยการสนับสนุนงบประมาณ บุคลากร สถานที่ และเทคโนโลยีที่จำเป็นสำหรับการดำเนินงานตามโมเดล

4. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง (Building Strong Partnerships) สร้างและรักษาความสัมพันธ์กับศิลปิน ชุมชน สถาบันการศึกษาอื่นทั้งในและต่างประเทศ องค์การภาครัฐและเอกชนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปันทรัพยากร และสร้างโอกาสให้นักศึกษา

5. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสนับสนุน (Leveraging Digital Technologies) ด้วยการนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ การสร้างสรรค์ผลงาน การเผยแพร่ และการบริหารจัดการหลักสูตร

6. การส่งเสริมบทความและพัฒนานวัตกรรม (Promoting Research and Innovation) ด้วยการสนับสนุนการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ การสร้างสรรค์ผลงาน และการสืบสานวัฒนธรรม เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และนวัตกรรม

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

บทความนี้ได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ 5 ประการ และมีการสรุปผลดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตรและบริบทสังคม พบว่าหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยในระดับอุดมศึกษาบางส่วนยังคงมีประเด็นท้าทายในการบูรณาการอย่างเป็นระบบ แม้หลายสถาบันได้ปรับตัวแล้วในระดับหนึ่ง พลวัตของสังคมยุคใหม่ทั้งด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ได้สร้างทั้งโอกาสและความจำเป็นในการปรับตัวของหลักสูตร

2. การวิเคราะห์ผลกระทบของบริบทสังคมยุคใหม่ พบว่าการเติบโตของเศรษฐกิจสร้างสรรค์เปิดตลาดใหม่ให้แก่นาฏศิลป์ไทยในหลายรูปแบบ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การผลิตสื่อดิจิทัล และการบำบัดด้วยศิลปะ

3. การสร้างสมรรถนะนักศึกษาและความยั่งยืนทางวัฒนธรรม บทความเสนอกรอบสมรรถนะ 4 ด้าน ซึ่งช่วยให้นักศึกษาสามารถวิเคราะห์ สร้างสรรค์ และประยุกต์ใช้นาฏศิลป์ไทยในบริบทที่หลากหลายได้

4. การเชื่อมโยง CBE และ CS ช่วยให้หลักสูตรตอบโจทย์ทั้งการพัฒนาสมรรถนะที่วัดได้จริง และการสืบทอดมรดกวัฒนธรรมอย่างมีชีวิตชีวา

5. โมเดล PDCA-CBE-CS เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่มีศักยภาพในการเป็นกรอบแนวทางสำหรับการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยให้มีคุณภาพ ทันสมัย ตอบโจทย์นักศึกษา สังคม และสามารถสืบสานมรดกวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับสถาบันการศึกษาและผู้พัฒนาหลักสูตร มีดังต่อไปนี้

1. สถาบันการศึกษาควรทบทวนวิสัยทัศน์และพันธกิจให้สอดคล้องกับแนวคิด CBE และ CS พร้อมทั้งจัดอบรมและพัฒนาศักยภาพของคณาจารย์อย่างสม่ำเสมอ

2. ศึกษาและปรับใช้โมเดล PDCA-CBE-CS ให้เหมาะสมกับปรัชญา อัตลักษณ์ และทรัพยากรของแต่ละสถาบัน โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย

3. สร้างวัฒนธรรมการพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง โดยปลูกฝังให้การทบทวนและปรับปรุงหลักสูตรเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์การ

4. ส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียน และประเมินหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกและภาคอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

5. การนำโมเดลไปทดลองใช้ในระยะนำร่อง (Pilot Implementation) โดยแนะนำให้สถาบันเริ่มต้นด้วยการทดลองนำโมเดล PDCA-CBE-CS ไปใช้ในขอบเขตที่จัดการได้ก่อน เพื่อลดความเสี่ยงและสะสมบทเรียนก่อนขยายผลในวงกว้าง โดยอาจดำเนินการดังนี้ 1) เลือกรายวิชาหรือกลุ่มรายวิชานำร่อง (Pilot Courses) จำนวน 2–3 รายวิชาที่มีความพร้อมด้านคณาจารย์และทรัพยากร เช่น รายวิชาสร้างสรรค์นาฏศิลป์ หรือรายวิชาที่มีนักศึกษาลงทะเบียนไม่เกิน 30 คน 2) กำหนดระยะเวลานำร่อง 1 ภาคการศึกษา (15–16 สัปดาห์) โดยออกแบบ ELOs ตาม CBE และฝังกิจกรรม CS ไว้ในแผนการสอน 3) เก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจากนักศึกษาและผู้สอนตลอดภาคการศึกษา และประเมินผลเทียบกับ KPIs ที่ตั้งไว้ 4) ใช้ผลการนำร่องเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence-Based) สำหรับการเสนอขอปรับหลักสูตรอย่างเป็นทางการต่อคณะกรรมการหลักสูตรและสำนักงานมาตรฐานการอุดมศึกษาในลำดับต่อไป

REFERENCES

Barton, G., & Baguley, M. (2017). **The Palgrave handbook of global arts education**. Hoboken, NJ: John Wiley.

Bay-Cheng, S. (2015). **Performance and media: Taxonomies and genealogies**. New Jersey: Prentice Hall.

Bennett, A. (2018). Cultural processes and cultural sustainability. In **The Palgrave handbook of sustainability**. Palgrave Macmillan.

Biggs, J., & Tang, C. (2011). **Teaching for quality learning at university**. New York: McGraw-Hill.

Creative Economy Agency [CEA]. (2024). **Creative economy development plan 2024–2025**. Bangkok: CEA.

Deming, W. E. (1986). **Out of the crisis**. Massachusetts: MIT.

Eisner, E. W. (2002). **The arts and the creation of mind**. New York: Marcel Dekker.

Fullan, M., & Langworthy, M. (2014). **A rich seam: How new pedagogies find deep learning**. New York: Addison-Wesley.

Haramoto, Y., & Yoshida, K. (2018). Application of PDCA cycle for quality improvement in education. **Journal of Physics: Conference Series**, **1114**(1), 012018.

Imsuwan, C. (2023). Development of an integrated learning management model for Thai dance courses at the tertiary level. Doctoral dissertation, Chulalongkorn University. (In Thai)

Kassing, G., & Jay, D. (2023). **Dance teaching methods and curriculum design**. Boston: Irwin McGraw-Hill.

Krippendorff, K. (2018). **Content analysis: An introduction to its methodology** (4th ed.). Singapore: Sage.

Krueakham, J. (2020). Teaching Thai dance in modern educational institutions: Problems and solutions. **Naresuan University Journal of Education**, **22**(3), 45–59. (In Thai)

McCarthy, M. (2011). Towards a re-conceptualization of cultural sustainability. **Canadian Journal of Communication**, **36**(2), 231–243.

Moen, R. D., & Norman, C. L. (2009). The history of the PDCA cycle. Paper presented at the **ASQ World Conference on Quality and Improvement**.

Office of the Secretary of the National Education Council. (2019). **Core competency framework for basic education students**. Bangkok: Ministry of Education. (In Thai)

Ornstein, A. C., & Hunkins, F. P. (2017). **Curriculum: Foundations, principles, and issues** (7th ed.). New York: Basic Books.

Phothiwetchakun, S. (2020). Challenges of teaching dance in the 21st century. **Naresuan University Journal of Education**, **22**(1), 112–125. (In Thai)

Purnomo, B. (2017). Thai dance in Thailand: Negotiating tradition and modernity. **Journal of Southeast Asian Arts**, **4**, 23–41.

Risner, D. (2010). Essential D.A.N.C.E. competencies for 21st century arts careers. **Journal of Dance Education**, **10**(3), 70–79.

Scott, J., & Marshall, G. (Eds.). (2009). **A dictionary of sociology** (3rd rev. ed.). London: Oxford University Press.

Soini, K., & Birkeland, I. (2014). Exploring the scientific discourse on cultural sustainability. **Geoforum**, **51**, 213–223.

Tucker, B. (2017). Competency-based education in arts programs: A framework for assessment. **Arts Education Policy Review**, **118**(3), 140–149.

UNESCO. (2024). **Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage**. Paris: UNESCO.